

Maloljetni počinitelji kaznenih djela

Bašić, Nedžad

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:423472>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Nedžad Bašić

MALOLJETNI POČINITELJI KAZNENIH DJELA

Završni rad

Pula, rujan, 2018. godine

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Nedžad Bašić

MALOLJETNI POČINITELJI KAZNENIH DJELA

Završni rad

JMBAG: 0069040817, izvanredni student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Pedagogija djece s teškoćama u razvoju

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Edukacijsko-rehabilitacijske znanosti

Znanstvena grana: Poremećaji u ponašanju

Mentor: doc.dr.sc. Mirjana Radetić-Paić

Pula, rujan, 2018. godine

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Nedžad Bašić, kandidat za prvostupnika ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student
Nedžad Bašić

U Puli, 11. rujna, 2018. godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, Nedžad Bašić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Maloljetni počinitelji kaznenih djela koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 11. rujna 2018. godine

Potpis

SADRŽAJ

Uvod.....	1
1. Definicija pojma maloljetničke delinkvencije.....	2
2. Osobine maloljetnih delinkvenata.....	4
2.1. Bio-psihosocijalne karakteristike mladih.....	4
2.2. Psihološke karakteristike mladih delinkvenata.....	5
3. Obitelj u maloljetničkoj delinkvenciji.....	7
3.1 Socijalni i ekonomski status obitelji.....	8
3.2 Uvjeti stanovanja.....	9
3.3 Obrazovanje.....	10
3.4. Zaposlenost članova obitelji.....	10
3.5 Kriminalno i devijantno ponašanje kod članova u obitelji	11
4. Utjecaj društvenih sredina na maloljetnika.....	13
4.1. Školska sredina	13
4.2 Slobodno vrijeme.....	16
4.3 Vršnjaci	16
4.4. Druženje s osobama asocijalnog ponašanja	17
4.5. Alkohol	18
4.6. Droge	19
4.7. Krimogeni čimbenici unutar različitih socijalnih sredina	20
5. Zakonska osnova	23
5.1. Zakon o sudovima za mladež	23
5.2. Obiteljski zakon	29
6. Stanje kriminaliteta na području Istarske županije.....	33
7. Prevencija maloljetničke delinkvencije.....	36
8. Zaključak	38
9. Sažetak	39
10. Summary	40
11. Literatura	41

UVOD

Maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, u zakonskom okviru, smatraju se maloljetne osobe koje su u vrijeme izvršenja kaznenog djela navršile 14. godinu života te nisu bile punoljetne odnosno nisu navršile 18. godinu života. U tom slučaju radi se o maloljetničkoj delikvenciji, društvenoj pojavi koja se smatra asocijalnim, neprihvatljivim i neprilagođenim ponašanjem. Maloljetnička delinkvencija dovodi do činjenja protuzakonitih radnji, gledano po stupnjevanju težine djela od težeg prema lakšem, tj. kaznenih djela, prekršaja, prijestupa i određenih odluka.

Najčešći oblici ponašanja maloljetnih delikvenata praćeni su agresivnošću, fizičkom i psihičkom prisilom, drskošću i nasiljem. Ti oblici ponašanja svoje uzroke nalaze u sredini u kojoj dijete živi i boravi, prva je dakako obitelj, potom je škola i društvo. Sredina koja ostavlja najjači utjecaj na dijete je njegova obitelj i ukoliko postoje određeni poremećaji u obitelji poput nasilničkog ponašanja, raznih ovisnosti poput alkoholizma, droge, kocke i dr. mnogostruko se povećavaju mogućnosti odnosno uvjeti koji pogoduju razvoju delinkventnih oblika ponašanja i poremećaja u ponašanju kod mladih.

Prema Konvenciji o pravima djeteta (2.str) određeno je da pri donošenju svih odluka ili izvršenju postupaka koji utječu na dijete, ili na djecu kao skupinu, najvažnija mora biti dobrobit djeteta. To se odnosi kako na odluke koje donose vladina, upravna ili zakonodavna tijela, tako i na odluke koje donosi obitelj. Time se moraju voditi sva tijela uključena u određeni pravnoprocesni postupak, od policije, centara za socijalnu skrb, državnih odvjetništava, sudova, ureda za probaciju pa do krajnjeg tijela pravnoprocesnog postpka odnosno zatvorskog sustava.

Idealan sustav za preventivno-represivnu djelatnost pri suzbijanju same maloljetničke delinkvencije trebao bi biti sustavan i odlikovan koordiniranim radom svih državnih tijela kojima je rad sa mladima u djelokrugu. No u realnosti, na žalost, sustav je daleko od idealnog i situacija nije optimistična, niti je možemo nazivati povoljnom sve dok imamo maloljetnike odnosno djecu u svojstvu počinitelja kaznenih djela i prekršaja.

1. DEFINICIJA POJMA MALOLJETNIČKE DELINKVENCije

Riječ delinkvencija (kasnolat. *delinquentia*, od lat. *delinquere*: pogriješiti, skriviti), odnosi se na društveno opasna djela koja su zakonom predviđena kao kaznena; ponašanje suprotno pravnim, vjerskim i običajnim pravilima ili moralnim standardima društva, koje ugrožava miroljubivo zajedničko življenje članova društva. zajednice (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=14390>).

U suvremenim uvjetima mnoge aktivnosti namijenjene mladima provode se masovno, a u masi se ne može voditi briga o pojedincu, pa se tu gubi individualnost, unatoč druženju dolazi do osjećaja usamljenosti, te može doći i do alijencije koja razara društvene veze. Upravo u tim masovnim akcijama mladi gube osobne dodire i prisnu povezanost s roditeljima, nastavnicima, prijateljima, nije im više ni jasna svrha njihovih napora da se uključe u društvo. Upravo takvo doživljavanje alijencije može dovesti do kriminalnih oblika reagiranja i ponašanja. Kako je mlada ličnost nedovoljno izgrađena, ona je u toj fazi razvoja prilično osjetljiva i na utjecaje koji njen razvoj i ponašanje mogu usmjeriti u asocijalnom i antisocijalnom smjeru. Ipak mladi, kao još nedovoljno oblikovane ličnosti, imaju znatno umanjenu odgovornost u pravnom i moralnom smislu. (Singer, Mikšaj-Todorović,1993.).

Kao što je već u uvodu opisano, agresivno ponašanje, uporaba fizičke sile prema ljudima, stvarima, bezobrazno, drsko ili nasilničko ponašanje ili psihička prisila najučestaliji su oblici poremećaja u ponašanju maloljetnih osoba, a recidiviranim djelovanjem prerastaju u delinkvenciju. Osoba koja povremeno čine inkriminiranu radnju odnosno prekršaj ili kazneno djelo nazivaju se recidivistima odnosno povratnicima, a ako je isto to čine vrlo često nazivaju se multirecidivisti odnosno višestruki povratnici.

Delinkvencija bi bila ekvivalent kriminalitetu, samo što ta kaznena djela ili kriminalna ponašanja čine djeca i maloljetnici. Pojava delinkvencije u maloljetnika čini ozbiljan društveni problem koji najčešće i nerijetko ima osnovno polazište iz obiteljskog okruženja, bilo kroz obiteljsko djelovanje ili ne djelovanje na dijete.

Termin „mladi delinkvent“ odnosi se na mladu osobu koja krši važeće zakone nekog društva, zbog čega dolazi u središte pozornosti zakonodavca. Delinkvencija uključuje različite oblike ponašanja kojima se krši prekršajni i kazneni zakon (Lacković Grgin, 2006., str. 182.).

Maloljetničku delinkvenciju možem o sagledavati u širem i užem smislu. U širem smislu odnosilo bi se na sve oblike devijantnog ponašanja, dok u užem smislu se odnosi isključivo na one oblike inkriminiranog ponašanja, poput prekršaja ili kaznenih dijela kao i u slučaju kada ih izvrše punoljetne osobe, a koji su obuhvaćeni važećim zakonskim i podzakonskim aktima Republike Hrvatske.

Postoji mnogo različitih vrsta i tipova delikventnog ponašanja L. E. Hewitt i L. R. Jenkins svrstali su ih u tri velike skupine:

- agresivno asocijalno ponašanje (okrutnost, stvaranje nereda, izazivanje),
- socijalizirano delikventno ponašanje (krađa u skupini, izostajanje iz škole, skitnja),
- inhibirano ponašanje (stidljivost, apatija, iritabilnost) (prema, Gruden, 1996.).

Delikventne radnje mogu biti izvedene individualno (pojedinačno), u parovima ili u manjim skupinama. Delikventne skupine vrlo su opasne jer djeluju poput neke epidemije, a osim činjenja kaznenih djela, nerijetko u svoje redove vješto uvlače i druge mlade osobe. (<http://www.zzizpgz.hr/nzl/16/delikvencija.htm>).

2. OSOBINE MALOLJETNIH DELINKVENATA

Kada bi željeli objasniti fenomen i uzroke delinkventnog ponašanja, Singer i Mikšaj-Todorović (1993.), iznose podatke prikupljene istraživanjima koja pokazuju da se osim na socijalne i kulturološke čimbenike, najveća pozornost poklanja osobinama ličnosti svakog pojedinca, koje osobine su individualne od osobe do osobe.

2.1. Bio-psihosocijalne karakteristike mladih

Pojam mladenaštva u suvremenom društvu određeno je kao razdoblje biološkog, psihološkog i socijalnog sazrijevanja osobe. U prošlosti mladenačko razdoblje označavano je kao kraj djetinjstva i ulazak u svijet odraslih, kada bi mladi čovjek preuzimao dužnosti odrasle osobe. Tada bi se zrelost, bilo da se radi o anatomskoj, fiziološkoj ili spolnoj zrelosti, podudarala sa psihičkom (gdje spada intelektualna, emocionalna i socijalna zrelost) i društvenom zrelošću.

U današnje vrijeme život i sazrijevanje mladih osoba je puno složenije, ako je osoba fizički odrasla ne znači da je društveno i ekonomski sposobna voditi samostalan život.

Tijekom mladenaštva osobe najintenzivnije stječu znanja, stječu socijalne, kulturne, radne, i druge navike te se oblikuju moralna gledišta i shvaćanja svijeta u kojem žive. Putem proživljavanja svakojakih emocija postaju emocionalno stabilne osobe te se razvija seksualnost. Počinje se razvijati individualnost kroz traženje samog sebe, kojom prilikom se mlade osobe uključuju u društveni život i često dolaze u kontakte sa grupama devijantnog i problematičnog ponašanja. Mlade osobe tada gube povezanost sa obitelji i odgojnim ustanovama, pucaju spone koje „kontroliraju“ mladu osobu i ne rijetko dolazi do početka asocijalnih i delinkventnih oblika ponašanja. Veze ne pucaju same od sebe već u većini takvih slučajeve mlade osobe imaju ili nekih psiholoških ili društvenih problema s ishodištem u obitelji, kada im skupina koju su odabrali služi kao supstitucija za obitelj.

Mlada osoba najčešće ima tri skupine stavova, odnosno slika o sebi:

- negativan stav prema sebi, što samo odražava nepovjerenje prema sebi i drugima,
- osoba se precjenjuje u svojim dosezima i
- neizgrađen odnos prema sebi i svojoj ličnosti, gdje je svugdje da sagledati korijen problema u obitelji ili obiteljskim odnosima (Singer i Mikšaj-Todorović, 1993., str. 9.).

Kako se mijenjaju uvjeti u društvu u kojem živimo, sve promjene utječu na procese i brzinu sazrijevanja mladih osoba. Prilikom sazrijevanja gotovo uvijek dolazi do poremećaja koji će svaki na svoj način utjecati na ponašanje, mišljenje ili djelovanje mladih osoba. Kroz vrtlog promjena i očekivanja obitelji i okoline za konačnim sazrijevanjem, mlade osobe mogu doći u jaz, čak ponekad i bezizlazne situacije kojima se ne mogu nositi same. Tada te mlade osobe formiraju različita mišljenja i stavove o sebi.

2.2. Psihološke karakteristike mladih delinkvenata

Mlada osoba je najranjivija i najpodložnija raznim utjecajima prilikom odrastanja i sazrijevanja, te je to razdoblje povezano sa nizom psiholoških promjena. Mlada ličnost je u tom razdoblju nedovoljno izgrađena i njen se razvoj i ponašanje može usmjeriti antisocijalnom i asocijalnim smjerom. Tada veliku ulogu ima stupanj inteligencije osobe, iako maloljetni delinkventi ne moraju imati nižu razinu inteligencije i nisu svi počinitelji kaznenih djela i osobe sklone rizičnom i anti socijalnom ponašanju osobe nižeg stupnja inteligencije.

Osobe sa emocionalnim problemima, emocionalno nestabilne osobe, razdražljive, uznemirene, osujećene, potištene, ljubomorne osobe i osobe koje pate od raznih mentalnih poremećaja, često se ne prilagođavaju društvenim i socijalnim normama i često se kod takvih osoba razvija asocijalno i delinkventno ponašanje.

Odrastanje je proces u kojem se pojedinac suočava sa različitim problemima i zadacima koji se pred njega postavljaju. Paralelno sa odrastanjem djeca iz svoje obitelji i okoline crpe i pohranjuju znanja.

Ukoliko obitelj zakaže u ostvarivanju svojih osnovnih funkcija i dođe do poremećaja koji su najviše uočljivi u promjenama ponašanja i funkcioniranja mladih osoba, da se primijetiti razlika u osobinama ličnosti između takve djece koja su najčešće asocijalna, agresivna i destruktivna, izrazito impulzivnih reakcija, svadljiva i inatljiva, dok kao „druga strana medalje“ mogu biti čista suprotnost navedenom.

Kako je svaka osoba individua za sebe, sukladno osobinama ličnosti, mlade osobe često ispolijevaju slijedeća neprihvatljiva ponašanja koje ću navesti, neprihvatljiva u toj mjeri da su im poneka zabranjena i nedopustiva samo dok ne odrastu, do punoljetnosti, koja ponašanja su samo početni inicijator delinkvencije i činjenja kaznenih djela i prekršaja koje zakonodavstvo sankcionira:

- konzumiranje sredstava ovisnosti među mladima (opojne droge, alkoholna pića, duhanski proizvodi),
- posjećivanje ugostiteljskih lokala, kladionica i sl.,
- neprihvatljivo ponašanje u zonama odgojno – obrazovnih ustanova,
- udaljenja maloljetnih osoba iz obiteljskog doma i bjegovi iz odgojnih ustanova,
- skitnja i prosjačenje,
- nedozvoljeni noćni izlasci maloljetnih osoba do 16 godina starosti,
- nedozvoljena i štetna druženja maloljetnih osoba do 18 godina starosti s osobama sklonim kriminalitetu, skitnji, raznim oblicima iskorištavanja maloljetnih osoba,
- izostajanje s nastave,
- huligansko - vandalsko ponašanje (uništavanje imovine, pisanje grafita, sudjelovanje u navijačkim neredima i sl.),
- vršnjačko nasilje (bullying i cyberbullying). (www.mup.hr)

3. OBITELJ U MALOLJETNIČKOJ DELINKVENCiji

*„Djeci preporučite krjepost i vrline;
samo ih to može usrećiti, a ne zlato.“*

Ludwig von Beethoven

Obitelj je prva društvena zajednica koja se analizira u kontekstu razvoja poremećaja u ponašanju djece. Funkcija obitelji i dalje je ista:

- prenošenje moralnih vrijednosti,
- osiguranje usmjeravanja i podrške djeci,
- obitelj je jedina institucija koja drži društvo na okupu ,

Ukoliko obitelj izgubi svoj utjecaj, djeca neće imati potrebno usmjeravanje i vođenje, pa će će ta djeca odrasti u divlje, nesocijalizirane i delinkventne osobe.

U obitelji dijete stječe prva socijalna iskustva, postaje svjesno sebe i svoga „ja“, osluškuje reakciju na svoje ponašanje i redovito nailazi na razumijevanje, shvaćanje, pomoć, zaštitu i sigurnost. Na prvom mjestu dijete u svojoj obitelji nailazi na iskrenu ljubav koja je prirodan odnos u toj sredini i učvršćuje vezu između djeteta, roditelja i drugih članova obitelji (Rosić, 2005.).

Moderna društvena kretanja u svijetu zahvatila su i poremetila stabilnost obiteljske strukture, njezine funkcije i vrijednosti. Usporedno sa demokracijom i emancipacijom mijenjaju se stilovi odgoja što i nije loše u društvima koje desetljećima imaju razrađene i prihvaćene sociološke i kulturološke norme ponašanja, pravne sustave i sustave podrške ukoliko bi došlo do kriznih situacija, a što je sve kod nas u začecima ili još gore, samo „slovo na papiru“.

Kako u sadašnje vrijeme, vrijeme promjena koje se očituju u svim aspektima društvenog i obiteljskog života, koje zahvaćaju politički, ekonomski i socijalni status čitavog društva, tradicionalna obitelj koju sačinjavaju roditelji i djeca sa točno određenim ulogama, prestaje biti uobičajena.

Suvremena obitelj, u kojoj nema točno određenih i različitih uloga bar kod roditelja, također uspješno odgaja i njeguje svoje potomstvo.

S obzirom na funkcioniranje obitelji, tradicionalni modeli promatrali su se kroz oca koji je bio zaposlen i majku kućanicu. Strukturu takve obitelji činili su: otac, majka i njihova djeca te krvni srodnici obitelji, djed, baka i drugi članovi šire obitelji. Danas nasuprot tome sve više primjećujemo različitu obiteljsku strukturu koja osim standardne strukture (otac, majka, djeca, djedovi i bake) predstavljaju obitelji razvedenih brakova, izvanbračne veze i samohrani roditelji.

Obitelj u Republici Hrvatskoj obavlja niz funkcija, osnovne su reproduktivna, osiguranje ekonomske sigurnosti, održavanje dobrih odnosa među članovima obitelji, socijalizacija i emocionalna podrška. Razvodi, ponovni brakovi roditelja, život sa nevjenčanim roditeljima, prezaposenost roditelja, zamijenjene uloge roditelja, te drugi čimbenici utječu na funkcioniranje i strukturu obitelji današnjice te samim time samo iniciraju delinkventna ponašanja kod mladih osoba.

Danas se sve više susrećemo sa različitim oblicima asocijalnih i delinkventnih ponašanja kod mladih. Problem mladih osoba i društveno neprihvatljivog ponašanja najčešće su u kontekstu devijacije i maloljetničke delinkvencije. Mladi su svakodnevno suočeni s raznim promjenama društvenih normi, običaja i institucija u čijem kreiranju ponajmanje sudjeluju oni sami. Delinkventno ponašanje djece i maloljetnika mnogi istraživači pripisuju raznovrsnim defektima unutar obitelji i s tim u vezi narušenom procesu socijalizacije (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993.).

3.1 Socijalni i ekonomski status obitelji

Obitelj je neminovna sredina djeteta, u kojoj se prema različitim utjecajima, počevši od najranijeg djetinjstva, oblikuje ličnost djeteta u širem smislu. Ona je društvena zajednica u kojoj se od samog rođenja odvija život ljudske jedinice, oblikuju se temelji buduće ličnosti i ostvaruje proces njenog odgoja i socijalizacije. Obiteljski odgoj prvi je odgoj koji društvo daje djetetu. Obitelj je mjesto prvih socijalnih dodira, izvor prvih pojmova o svijetu, okolini, životu i radu. Obitelj je prva škola moralnih i socijalnih osjećaja (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993.).

Snaga utjecaja obitelji na mladu generaciju proizlazi iz jednog od bitnih obilježja obiteljskog odgoja koji je rezultat utjecaja cjelokupnog načina života obitelji, što znači da proizlazi iz međusobnih odnosa svih njenih članova. U obitelji dijete gradi svoj moralni lik, upoznaje se s osnovnim socijalnim idealima, stječe ljubav, predodžbu o vlastitoj vrijednosti i vrijednosti drugih osoba. Zbog neposrednosti i emotivne snage takvih faktora obiteljskog života, funkcionalni odgoj je u okviru obiteljskog života vrlo djelotvoran pedagoški proces. Obitelj je značajna za uspješnu socijalizaciju mladog čovjeka. Dijete treba imati mogućnost da gledišta i vrijednosne sudove stečene u roditeljskoj kući povremeno provjerava u životu, uspoređujući ih s gledištima drugih osoba i skupina u koje se u procesu sazrijevanja postupno integrira.

Mnoga istraživanja kriminaliteta maloljetnika bavila su se podacima o materijalnom položaju obitelji u kojoj je maloljetnik živio.

Utjecaj na kriminalitet maloljetnika razmatra se i kroz način njegova života odnosno potječe li iz siromašne ili bogate obitelji, materijalni položaj zemlje, nekog grada, društvenog sloja ili skupine na pojavu kriminaliteta. Siromašne obitelji nisu u stanju zadovoljiti neke značajnije potrebe svoje djece, pa često prijeti opasnost da zbog materijalnih problema roditelji zanemare svoje pedagoške zadatke često su i neprijateljski raspoloženi prema onima koji bolje žive.

Sukladno vlastitoj praksi kroz službu mogu zaključiti da veći broj maloljetnika počinitelja kaznenih djela potječe iz siromašnih obitelji nižeg socioekonomskog statusa.

3.2 Uvjeti stanovanja

Kvaliteta stanovanja je dio ukupnoga ekonomskog standarda i smatra se da je u neposrednoj vezi s razvojem i kvalitetom međuljudskih odnosa u obitelji, kao i s općim odgojnim utjecajem na dijete i njegovom socijalizacijom.

Loši i skućeni uvjeti stanovanja potiču djecu da znatno više vremena provode izvan kuće i tako se jače izlažu utjecajima negativne sredine, osobito kod prenapučenosti stanova.

Prenapučenost stanova često se smatra činiocem koji pridonosi poremećaju međusobnih odnosa u obitelji, smanjuje podnošenje frustracije, povećava razinu nervoze i netrpeljivost, te ometa normalni proces socijalizacije. Nepovoljni uvjeti stanovanja popratna su pojava i nižeg socioekonomskog, obrazovnog i društvenog statusa obitelji, čime se negativni aspekti života gomilaju. Loši stambeni uvjeti indirektno utječu na delikventno ponašanje maloljetnika, te na povećanu sklonost vandalizmu i nižu verbalnu inteligenciju, kao i osjećaj izolacije.

Na kraju je za zaključiti da su loši uvjeti stanovanja maloljetnika jedna od pogodnih podloga za razvoj kriminalnih sklonost.

3.3 Obrazovanje

Samo obrazovanje članova obitelji nije značajan preduvjet za nastanak maloljetničke delinkvencije u obitelji. Opće prihvaćeno mišljenje je da je u obiteljima sa nižim stupnjem obrazovanja ili čak bez ikakvog obrazovanja veća mogućnost za nastanak maloljetničke delinkvencije. Vlastitim iskustvom mogu potvrditi da obrazovanje roditelja nije značajan preduvjet za razvoj delinkvencije, dokle god ta obitelj ima svoju stvarnu funkciju i utječe pozitivno na razvoj djeteta, dok pored obrazovanja obitelji postoje i značajniji preduvjeti za nastanak i razvoj maloljetničke delinkvencije.

3.4 Zaposlenost članova obitelji

Zaposlenje oba, jednog ili nijednog roditelja znatno utječe na poremećaje i delikventno ponašanje njihove djece, jer kroz njihova zaposlenja gledamo osiguranje ekonomskog standarda obitelji kako dijete ne bi bilo u oskudici i s gledišta kvalitete odgoja te psihičke i emocionalne interakcije roditelja i djece.

Zaposlenost jednog, pogotovo oba roditelja, pridonosi ekonomskoj stabilizaciji obitelji, a istovremeno pruža i pozitivan uzor djetetu, dok s druge strane, zaposlenost oba roditelja opasnija je zbog slabije mogućnosti bavljenja djetetom, manje uspješnog nadzora nad njegovim životom, sudjelovanja u rješavanju njegovih problema i interakciji s njime. To se može negativno odraziti osobito ako s neke

druge strane djeluju negativni utjecaji koje nitko ne neutralizira, ili kad ne postoji osoba ili organizacija koja bi barem donekle zamijenila roditelje, osobito majku.

Utjecaj zaposlenosti ili nezaposlenosti jednog ili oba roditelja povećava rizik pojave delikventnog ponašanja, a u konkretnom slučaju ovisit će i o drugim okolnosti u kojima obitelj živi.

Kad su oba roditelja zaposlena, a dijete je dio dana više ili manje prepušteno nadzoru i odgoju trećih osoba, bilo individualno bilo nekim specijalnim ustanovama, postavilo se pitanje da li takvi raznovrsni utjecaji na dijete i njegova povezanost s više osoba mogu ozbiljnije poremetiti proces interakcije majke i djeteta i izazvati neprilagođeno ili poremećeno ponašanje (Singer, Mikšaj – Todorović, 1993).

3.5 Kriminalno i devijantno ponašanje kod članova u obitelji

Kriminalno ponašanje kod jednog ili oba roditelja te drugih članova u obitelji u obitelji u znatnoj su mjeru suodgovorni za delikventni poremećaj u ponašanju kod maloljetnika. Maloljetnici u procesu učenja tijekom socijalizacije tada preuzimaju negativan primjer od roditelja ili drugih članova obitelji.

Dijete koje od rane mladosti živi u sredini s delikventima poprima njihov način razmišljanja i njihove stavove. Zločin u očima te djece gubi karakter negativnog ponašanja u osudi i kazni izrečenim delikventima ne vidi ništa nečasnog. Tako ni djeca delikventnih roditelja nemaju negativan stav prema delikventnom ponašanju.

U ovu skupinu ponašanja mogu se svrstati i razne ovisnosti poput narkomanije, alkoholizma, kockanja i dr. koje direktno dovode do poremećenosti odnosa u obitelji.

Najzastupljeniji obrazac socijalnog patološkog ponašanja odraslih članova obitelji u Republici Hrvatskoj je konzumacija alkohola, koji dovodi do negativnih obrazaca ponašanja između supružnika, a on se prenosi i na djecu pa je time u obiteljima u kojima postoji više agresivnosti, sukoba i nasilja između bračnih partnera veća učestalost fizičkog kažnjavanja djece. Takva djeca kao odrasle osobe tendiraju istom nasilničkom obrascu ponašanja.

Prema Europskoj povelji o alkoholizmu (1995.) alkoholičarom se smatra ona osoba koja duže vremena i prekomjerno pije alkoholna pića, kod koje se razvila ovisnost o alkoholu i koja pokazuje najčešće promjene ponašanja, osoba kod koje dolazi do oštećenja duševnog i tjelesnog zdravlja, socijalno i ekonomsko stanje ili u koje postoje bar predznaci takvih oštećenja.

Alkoholizam nekog člana obitelji ne utječe negativno samo na djecu u obitelji, već uništava kompletne odnose između članova obitelji. Alkoholizam uzima svoj fizički, psihološki i ekonomski danak. Članovi obitelji, bivajući svjedocima takve obiteljske realnosti, a posebice djeca, doživljavaju različita traumatska iskustva.

Uz alkoholizam člana obitelji ostali članovi prisiljeni su na promjenu uloga kojom prilikom moraju preuzeti uloge ovisnog člana u cilju kompenziranja njegove neučinkovitosti i neispunjavanja obiteljskih dužnosti.

Sve ovisnosti u obitelji su za dijete opasne sredine življenja gdje roditelji u velikom broju slučajeva zanemaruju svoje obiteljske i roditeljske dužnosti što na poslijetku dovodi do raspada obiteljske zajednice.

4. UTJECAJ DRUŠTVENIH SREDINA NA MALOLJETNIKA

4.1. Školska sredina

Nakon obitelji, škola je najutjecajnija socijalna sredina na dijete. U njoj dijete gubi centraliziranu poziciju koju ima u obitelji, te mu se kontinuirano i direktno postavljaju sve zahtjevniji zadatci. Škola je sustav puno složeniji od onoga na koji je naviklo unutar svoje obitelji, gdje zbog nove sredine i novih zapreka dijete mora postati kompetentnije i pokazati nove sposobnosti za njihovo rješavanje, pri čemu je najvažnija prilagodba koja je bitna za daljnje uspostavljanje odnosa djeteta prema školi. Pojava devijantnog ponašanja, te delinkvencije, ograničena je sa sposobnosti djeteta prilagođavanjem novoj situaciji upravo ulaskom u školsku sredinu. Djeci sa razvijenim poteškoćama i psihosocijalnim nepovoljnim uvjetima života, škola otkriva i intenzivira postojeće poremećaje u ponašanju, te uz druge faktore izaziva nove poremećaje. Škola u manjem uspjehu uspijeva ukloniti ili smanjiti djetetove teškoće koje imaju svoje uzroke izvan školske sredine.

Obrazovanje je odrednica koja određuje budući život mladih osoba, te je najvažniji kanal socijalne promocije pojedinca u suvremenom društvu. Odnos stupnja obrazovanja i delinkventnog ponašanja je obrnuto proporcionalan. Osobe sa nižim stupnjem obrazovanja podložnije su manipulacijama, teško se nose sa stresnim situacijama i nemaju velik broj mogućnosti za poboljšanje vlastite životne situacije. Mladi s niskim ili nepotpunim obrazovanjem, ostvaruju pogodne uvjete za razvoj antisocijalnog, delinkventnog ponašanja. Pojedinci postaju delinkventni zbog nemogućnosti poimanja okvira postavljenih normi kao vodiča za djelovanje koje definira prihvatljivo i primjereno ponašanje u određenim situacijama. Nisku razinu obrazovanja često prati i niska razina odgoja.

Mladi delinkventi skloni su napuštanju škole i opterećeni brojnim poremećajima tijekom školovanja koji otežavaju njihovo sudjelovanje u obrazovnom procesu.

Među raznim čimbenicima povezanim sa pojavom delinkvencije i kriminaliteta ističe se školski neuspjeh koji uključuje mijenjanje škole, ponavljanje razreda, prekide

školovanja i na kraju napuštanje školovanja, koji u većini slučajeva predstavljaju bitna obilježja školovanja maloljetnih delinkvenata.

Opći cilj Nacionalne strategije poremećaja u ponašanju djece i mladih (2009) je „Osiguravanje minimalnih uvjeta potrebnih za kvalitetan, uspješan i zdrav rast i razvoj novih naraštaja u Republici Hrvatskoj, otklanjanje činitelja rizika odgovornih za nastajanje poremećaja u ponašanju te nastalih poremećaja u ponašanju i njihovih posljedica“ .

Kako će se učenik osjećati u školi i kakav odnos će razviti uvelike ovisi o relacijama nastavnika prema učeniku i učenika međusobno. Polaskom djeteta u predškolsku ustanovu odgojitelj i nastavnik preuzimaju dio roditeljske uloge (Klarin, 2006). Neki autori povezuju autoritet nastavnika i delinkventno ponašanje, pri čemu veća razina discipline u razredu i školi rezultira boljim školskim uspjehom i manjom sklonosti delinkventnom ponašanju. Maloljetni delinkvent često se osjeća diskriminirano u odnosu nastavnika prema njemu i prema drugim učenicima unutar razreda. Osjećaj diskriminiranosti se povećava sa intenzitetom delinkventne aktivnosti (Singer i Mikšaj – Todorović, 1989). Za djecu i mlade koji su pod stalnim pritiskom u školi i koji proizlazi iz trajnog doživljaja osobnog neuspjeha postoji velika vjerojatnost da će izbjegavati nastavu, neopravdano izostajati te na kraju školu i napustiti. Zbog nemogućnosti da se afirmiraju u socijalno prihvatljivim oblicima ponašanja, slabi učenici, nastoje taj nedostatak kompenzirati raznim oblicima delinkvencije.

Visoku vrijednost u predviđanju delinkventnog ponašanja predstavljaju razni oblici svojevoljnog i nedopuštenog udaljavanja iz odgojnih sredina, uključujući školu, obiteljski dom i druge odgojne sredine. Bježanje iz škole je ozbiljan poremećaj te ga zbog toga moramo sagledati kao proces, a ne kao izolirani događaj.

Ovisno o fazi poremećaja u ponašanju pojavljuju se sljedeći oblici bježanja iz škole (Bouillet i Uzelac, 2007):

- Učestalo kašnjenje na nastavu,
- Izostanak s pojedinih nastavnih sati unutar nastavnog procesa,
- Napuštanje nastave prije njezina završetka i
- Cjelodnevna ili višednevna izostajanja sa nastave.

Provedenim istraživanjem, Bouillet i Uzelac (2007) na uzorku od 1416 srednjoškolaca iz Zagreba, Osijeka i Splita, utvrđeno je da učenici vrlo često ili često neopravdano kasne na početak nastave u 17 % slučajeva, neopravdano izostaju s jednog ili više sati usred nastave u 13 % slučajeva, odlaze s kraja nastave u 11 % slučajeva, neopravdano izostaju cijeli dan u 13 % slučajeva te neopravdano izostaju više dana za redom u 7 % slučajeva.

Dugotrajno bježanje najčešće je individualnog karaktera. Učenik koji bježi sam oslanja se na vlastite snage i time nastoji riješiti, ublažiti ili izbjeći neki osobni problem ili konflikt. Povezano je s neprihvaćenim stavom učenika prema školi i radu, sa školskim neuspjehom, slabom sposobnošću socijalne prilagodbe i slabom spremnošću za prihvaćanje institucijskih normi ponašanja.

Osim individualnog, pojavljuje se bježanje u skupini. Motivirano je postizanjem grupnog cilja, pri čemu manji broj pripadnika preuzima vodstvo, a ostali se podređuju ciljevima skupine. Bježanje u skupini ima prolazni, kratkotrajni karakter.

Istraživanje Singer i Mikšaj-Todorović (1989), koje uspoređuje delinkventnu i ne delinkventu populaciju te njihov odnos prema školi utvrdilo je kako ne delinkventi s nastave izostaju u 27,8 % slučajeva, neotkriveni delinkventi u 52,5 % slučajeva, jednom osuđeni u 68,8 % slučajeva te više puta osuđivani u 89 % slučajeva.

Prekid u školovanju predstavlja složeniji oblik narušenog tijeka školovanja i može znatno pridonijeti pojavi delinkventnog ponašanja kod djece i mladih. Dijete i maloljetnik koji prekida školovanje dulje izbiva iz škole i ostaje bez pozitivnog utjecaja školske sredine čime ostvaruje povoljne uvjete za djelovanje negativnih faktora.

Prijevremeni prekid niza socijalizacijskih procesa događa se zbog napuštanja školovanja. To je završni čin procesa školovanja, a označava ga odustajanje mlade osobe od napora za postizanje kvalifikacije u obrazovnom procesu. Napuštanje školovanja otvara mogućnost za djelovanje raznih nepovoljnih kriminogenih faktora i intenziviranju delinkvente aktivnosti maloljetnika. Rano napuštanje škole ističe se kao dugoročno najveći rizični čimbenik za delinkventno ponašanje jer ima nepovoljan učinak na život maloljetnika.

Novija istraživanja (Singer i sur., 2008) zaključuju kako je vjerojatnost delinkventnog ponašanja deset puta veća u populaciji maloljetnika koji su napustili školovanje nego u populaciji maloljetnika koji redovno pohađaju školu.

Starija kriminološka istraživanja (Elliot i Voss, 1974., prema Singer i sur., 2008.) daju kontradiktorne nalaze u odnosu na sadašnja jer rezultati takvih istraživanja pokazuju kako nakon napuštanja škole delinkventna aktivnost maloljetnika opada. Maloljetni delinkventi osjećaju olakšanje nakon napuštanja škole koja je kod njih izazivala brojna nepovoljna iskustva (loš uspjeh, loš odnos s vršnjacima, disciplinski problemi). Napuštanje okruženja koje je eventualno pridonijelo razvoju delinkventnog ponašanja, daljnju delinkventnu karijeru može prevenirati.

4.2. Slobodno vrijeme

Slobodno vrijeme je bitan faktor u općem posebice psihosocijalnom razvoju djece i malih. Ukoliko je slobodno vrijeme neorganizirano, dolazi do dosade koja se može razviti u delinkventne oblike ponašanja. U današnjem društvu u kojem su promjene drastične one se indirektno odražavaju na mlade u pogledu njihova ponašanja i želje za osamostaljenjem gdje se povezuju sa drugim mladim osobama sličnog svjetonazora neovisno o kulturi, obrazovanju, društvenom statusu i sl. tzv. dokoličarenje je jedan od najčešćih oblika iskorištavanja slobodnog vremena kod adolescenata, a u novije vrijeme i kod djece.

4.3. Vršnjaci

Djeca većinu svojega vremena provode s vršnjacima koji osim članova obitelji, vršnjaci imaju značajan utjecaj na psihosocijalni razvoj mladih. Druženje s vršnjacima naglašeno je tijekom cijelog ranog djetinjstva, a posebno polaskom djece u školu kad odnosi s vršnjacima zauzimaju važno mjesto. Procesom socijalizacije dijete se uči ponašati u skupini, poštivati pravila, nositi se sa porazom i pobjedom. Djeci i mladima važan je status u grupi, naročito djeci predškolske i rane školske dobi jer ih spoznaja da su prihvaćeni čini zadovoljnim. Odbačena djeca pokazuju neprilagođene oblike ponašanja poput agresije, povučenosti, usamljenosti i školskog neuspjeha (Klarin, 2006).

Potreba za pripadanjem snažan je motiv za uključivanje u vršnjačke grupe, kao neformalno organizirane skupine mladih. Ukoliko mladi iz bilo kojih razloga nemaju povoljan položaj u školskim, sportskim i drugim grupama, nerijetko se uključuju u devijantne subkulture (gangovi, sekte) prihvaćajući njihovu ideologiju, stav i uvjetno rečeno kulturu (Lacković-Grgin, 2006).

Među rizičnim ponašanjima kod djece navodi nasilje. Taj problem postaje sve prisutniji i zauzima posebno mjesto. Spominje se više vrsta nasilja; verbalno (dobacivanje, izrugivanje, omalovažavanje), socijalno (ignoriranje, isključivanje iz aktivnosti, tračanje), psihološko (oštećivanje imovine, krađa, bacanje tuđih stvari, praćenje) i fizičko (guranje, udaranje, rušenje). Nasilje i nasilništvo predstavljaju poseban oblik agresivnog ponašanja, koji zahtjeva učestalost i opetovanu primjenu kako bi dominantni pojedinac ostvario moć i dominaciju nad manje dominantnim pojedincem odnosno žrtvom. Kriminolozi ističu agresiju kao važan činitelj nastanka delinkventnog ponašanja. Agresivno okruženje djeteta ili mlade osobe recipročno pospješuje stvaranje osjećaja neprijateljstva prema drugim čak i ako njegovo ponašanje na prvi pogled ostavlja dojam konformizma i podložnosti. Među agresivnom djecom često se pronalaze permissivne majke koje su nedosljedne u svojim ponašanjima prema djeci, neposlušnost prema roditeljima, svađe u obitelji i školi, drskost prema nastavnicima i slična ponašanja što ponovno ističe povezanost agresije i delinkventnog ponašanja. Sociopedagoški tretman uključuje potrebu pomoći djeci i mladima s agresivnim ponašanjem da promijene svoje neprijateljsko i negativno ponašanje, te stav prema vlastitom okruženju.

4.4. Druženje s osobama asocijalnog ponašanja

Uz razne oblike poremećaja u ponašanju koji mogu prethoditi pojavi delinkventnog ponašanja ubrajamo druženje s osobama asocijalnog ponašanja. Asocijalno ponašanje definiramo kao socijalno nezavisno ponašanje koje nije pod utjecajem socijalnih normi i standarda, odnosno nije u skladu s njima, ali za razliku od antisocijalnog ponašanja nije im ni suprotno. Osobe koje se asocijalno ponašaju indiferentne su prema vrijednostima, pravilima i običajima. Kriminološki aspekt svrstava takvo ponašanje kao jedan od najprisutnijih oblika poremećaja ponašanja

mladih. Singer i Mikšaj-Todorović (1989) utvrdili su kako se 33,5% maloljetnih delinkvenata družilo sa osobama asocijalnog ponašanja, dok novija istraživanja daju veći postotak. Druženje s osobama asocijalnog ponašanja podrazumijeva kretanje maloljetnika u skupinama koje su distancirane od konvencija i ideala ostalog društva u koje ubrajamo alkoholičare, narkomane, skitnice, besposličare i slične skupine. Destruktivno djeluju na okolinu zbog negativnih ponašanja, ignoriranja društvenih obveza, idealiziranja svijeta kriminalaca, težnje za lakom zaradom i drugih antidruštvenih pojava.

4.5. Alkohol

Unutar vrlo visokih rizičnih ponašanja djece i mladih, ubrajamo konzumiranje alkohola. Alkohol je jedna od najrasprostranjenijih droga na našem području, ukorijenjen u našoj kulturi i svakodnevnom životu (Perasović, 2001). Više od 40 % mladih konzumira alkohol. Razna istraživanja pokazuju kako postoji 90 % mogućnost da će djeca do 14 godine života eksperimentirati s alkoholom dok se mogućnost redovnog korištenja alkohola kreće kod 65 % djece. Sklonost ovakvom ponašanju više imaju dječaci nego djevojčice (Bašić, Koller-Trbović i Uzelac, 2004).

Opće poznate navike maloljetnih u Hrvatskoj su učestale konzumacije alkohola gdje su dobne granice sve niže. Većina maloljetnika koji su konzumirali alkohol prvi puta su isto učinili između 14. i 16.godine, gdje nema velike razlike između spolova jedino u količini konzumiranog pića gdje su dječaci zastupljeniji po broju ispijenog pića.

Ovisničko ili samo povremeno konzumiranje alkohola kod mladih povećava rizik od nesreća u prometu i nasilja što nerijetko može završiti represivnim djelovanjem policije. Nadalje se uz konzumiranje alkohola veže školski neuspjeh, rana seksualna aktivnost maloljetnika koja dovodi do pojave spolnih bolesti, maloljetničkih trudnoća i delinkvencije. Kovačević (1980., prema Singer i Mikšaj-Todorović, 1989) u istraživanju utvrđuje kako je 16 % maloljetnih delinkvenata skloni prekomjernom konzumiranju alkohola, dok novija istraživanja informiraju o stopi koja se kreće od 10% do 25 % .

4.6. Droge

Poradi postizanja potrebe za ugodom i zadovoljstvom mladi nerijetko konzumiraju opojne droge, koje je visoko rizično i društveno neprihvatljivo ponašanje. Sklonost uživanju opojnim drogama može rezultirati stanjem psihičke i fizičke ovisnosti. Jedan 'joint' ne čini ovisnika, ali zlouporaba jedne ilegalne supstance dovodi do zlouporabe i drugih, a zlouporaba ilegalnih supstanci povezana je sa delinkvencijom i kriminalom. Usporedbom ovisnika prema vremenu početka konzumiranja droga utvrđeno je kako veće šanse za razvijanje ovisničkog ponašanja imaju oni koji ranije počnu konzumirati droge. Rizična dob za eksperimentiranje sa sredstvima ovisnosti prepoznata je od 15 do 17 godine života (Bouillet i Uzelac, 2007). Prema drugom istraživanju (Kansas Connection, 1988; prema Bašić, Koller-Trbović i Uzelac, 2004.) utvrđena je 50% vjerojatnost konzumiranja marihuane prije 14 godine života, te 17% vjerojatnost konzumiranja kokaina. Motiv konzumiranja opojnih droga najčešće je eksperimentiranje odnosno znatiželja i utjecaj društva s kojim se zabavljaju dok je dosada i neznanje o stvarnim rizicima bilo presudno za prvo uzimanje droga. Jedan o mogućih motiva za uzimanje opojnih droga (Janković i Pešić, 1988) navodi se i pripadanje različitim subkulturama, naročito glazbenim, što sačinjava prividne vrijednosti i norme mladih u okviru suprotstavljanja svijetu u kojem žive.

Veliku stopu ovisnika o drogama, u odnosu na opću populaciju, pronalazimo među delinkventima (Šarić i suradnici, 2002 prema Singer i sur., 2008), a s porastom težine kaznenih djela povećava se i udio delinkvenata koji su bili pod utjecajem droga u vrijeme izvršenja kaznenog djela. Ovisnička populacija osobito je zastupljenima u imovinskim deliktima, a koji čine 15 puta više razbojništva, 20 puta više provalnih krađa i 10 puta više ostalih krađa.

Unutar sustava prevencije pedagozi Barbir i Nejašmić (2004) kroz razvojno-humanističku paradigmu postavljaju obrazovanje kao nositelja prevencije zlouporabe opojnih droga. Naglašava se humanizacija odnosa osobe i globalnog društva kao ključ rješenja nastale situacije. Čovjeka je bitno sagledati kao subjekt, a ne objekt, djelovanje zajednice mora biti aktivno, proaktivno, umreženo i personalno kako bi

etiološki upotpunili ovaj problem, a samim time izbjegli kurativne strategije i programe i pozitivno se usmjerili prema preventivnom pristupu.

4.7. Kriminogeni čimbenici unutar različitih socijalnih sredina

Društveni razvoj i društvene promjene obuhvaćaju niz različitih procesa u više područja ljudskog djelovanja i interesa koji mijenjaju postojeće stanje. Oni u pravilu čine postojeće stanje složenijim o čemu se moraju stjecati nove spoznaje jer taj proces izaziva pozitivne, ali i negativne posljedice. Svi ovi procesi suvremenog društva doprinose slabljenju tradicionalnih veza što se posebno odražava na mlade kao izrazito ranjiv dio populacije. Mladi su suočeni sa sve nesigurnijim i tegobnijim traganjem za identitetom i individualnim strategijama društvene integracije. Broj razloga ranjivosti mlade populacije poprilično je dug, a kao neke možemo navesti sklonost rizičnim ponašanjima, nedostatak znanja i razumijevanja stvarnosti, potreba isticanja u grupi vršnjaka, ekonomska ovisnost i drugi. Opći globalni uvjeti i specifičnost mlade populacije te sklonost različitim oblicima rizičnih ponašanja postavljaju maloljetničku delinkvenciju kao posljedicu složenog i višestruko isprepletenog međusobnog djelovanja brojnih objektivnih i subjektivnih, makro i mikrosocijalnih činitelja. Važna obilježja uključuju akademski i socijalni razvoj, odnose s članovima obitelji i vršnjacima i sposobnost odgovarajućeg ponašanja u različitim okruženjima (Bašić, Koller-Trbović i Uzelac, 2004). Mladi danas čine 20 % svih osoba osumnjičenih za počinjenje nekog od kaznenih djela, oko 33 % osoba osumnjičenih za imovinska kaznena djela i za kaznena djela nasilja te oko 35 % svih počinitelja kaznenih djela vezanih uz zlouporabu opojnih droga (Singer i sur., 2008). Suvremeno društvo poklanja osobitu pozornost delinkventnom ponašanju mladih. Radi se o dijelu stanovništva koji trebaju preuzeti odgovornost za budući razvitak društvene zajednice. Suvremeni koncepti programa i aktivnosti usmjereni prema djeci i mladima u riziku te onima s već izraženim poremećajima u ponašanju pokušavaju obuhvatiti što veći broj čimbenika kako bi uspješno pristupili ovom problemu (Ferić, 2002). Wilson i Rolleston (2004., prema Singer i sur., 2008.), među brojnim kriminogenim činiteljima izdvajaju loše odnose u obitelji, slab roditeljski nadzor, druženje s osobama asocijalnog i antisocijalnog ponašanja, školski neuspjeh, nedostatak radnog iskustva te konzumiranje psihoaktivnih supstanci uključujući i alkohol. Kako djeca odrastaju njihovo izlaganje višestrukim sustavima postaje veće, a etiologija poremećaja u

ponašanju postaje sve zamršenija. Obitelj zadržava ključnu ulogu u razvoju djeteta, ali se uz obitelj postavlja škola kao drugo glavno socijalizacijsko okruženje.

Andrews, Bonta i Wormith (2006; prema Ricijaš, 2009.) (Tablica 1.) prema rezultatima empirijskih istraživanja prediktora delinkventnog ponašanja razlikuju veliku četvorku rizičnih čimbenika i osam centralnih rizičnih čimbenika koje najjednostavnije definiramo kao životne događaje ili osobine koje doprinose razvoju nekog poremećaja ili delinkventnog ponašanja. Dinamične potrebe (Tablica 1.) nazivamo potrebe tretmana jer se one zahvaćaju obećavajućim intervencijama prevencije i kontroliranja ove pojave. Neposrednim utjecajem na dinamičke potrebe očekujemo i neposredan utjecaj na buduće kriminalno ponašanje (Ricijaš, 2009.).

Tablica 1. „Velika četvorka rizičnih čimbenika“ i „Osam centralnih čimbenika rizika“ razvoja i održavanja delinkventnog ponašanja (Andrews, Bonta i Wormith, 2006, prema Ricijaš, 2009.)

		Rizični čimbenik	Rizik	Dinamička potreba
VELIKA ČETVORKA RIZIČNIH ČIMBENIKA		1. POVIJEST ANTISOCIJAL-NOG PONAŠANJA	• rana i kontinuirana uključenost u razna i brojna antisocijalna djela, u različitim okolnostima	Izgraditi ne-kriminalno, alternativno ponašanje u rizičnim situacijama
		2. ANTISOCIJALNI OBRAZAC PONAŠANJA	• Traženje avantura i uzbuđenja • Slaba samokontrola • Opušteno agresivno ponašanje	Izgradnja vještina rješavanja problema, vještina samokontrole, kontrola ljutnje i nošenje s rizičnim situacijama
		3. ANTISOCIJALNA KOGNICIJA	• Stavovi, vrijednosti, uvjerenja i racionalizacija koje podržavaju činjenje kaznenih djela • Kognitivno i emocionalno stanje ljutnje, otpora i obrane • Kriminalni identitet nasuprot promijenjenom identitetu • Kriminalni nasuprot antikriminalnom identitetu	Reducirati antisocijalnu kogniciju, prepoznati rizično razmišljanje i osjećanje, izgraditi alternativan, manje rizičan način razmišljanja i osjećanja, prihvatiti i promijeniti kriminalni identitet
		4. ANTISOCIJALNE VEZE (ODNOSI)	• Bliske veze s osobama koje čine kaznena djela • Relativna izolacija od onih koji ne čine kaznena djela • Neposredna socijalna podrška za činjenje kaznenih djela	Smanjiti veze (odnose) s kriminalnim prijateljima, podržavati veze s prosocijalnim ljudima
OSAM CENTRALNIH RIZIČNIH ČIMBENIKA		5. OBITELJ I/ILI BRAČNI ODNOSI	• Kvaliteta emocionalne veze/podrške • Nadzor i supervizija	Smanjiti konflikte u obitelji, izgradnja pozitivnih veza, poticati nadzor i superviziju
		6. ŠKOLA I/ILI POSAO	• Niska razina školskog/radnog uspjeha i zadovoljstva školom/zaposlenjem	Poticati dobar uspjeh, nagrade i zadovoljstvo
		7. SLOBODNO VRIJEME I REKREACIJA	• Slaba razina uključenosti u aktivnosti slobodnog vremena i antikriminalnog slobodnog vremena	Uključivati u strukturirane aktivnosti slobodnog vremena. Poticati dobar uspjeh, nagrade i zadovoljstvo u aktivnostima slobodnog vremena
		8. KONZUMIRANJE SREDSTAVA OVISNOSTI	• Konzumiranje alkohola ili neke druge droge	Reducirati konzumiranje psihoaktivnih tvari i ponašanje i stavove koji to podržavaju

5. ZAKONSKA OSNOVA

Zakonodavstvo Republike Hrvatske je ukupnost zakona unutar Republike Hrvatske i u službi su građana kako bi ih zaštitili kao članove društva, ali su doneseni kako bi se sustavno i odgovorno provodili.

Zakoni koji su prvenstveno vezani za život maloljetnika, zaštite njihovih prava, zdravlja i sigurnosti, ali i sankcioniranja i ograničavanja delinkventnih oblika ponašanja su Obiteljski zakon (na snazi od 01.11.2015.g.) i Zakon o sudovima za mladež (na snazi od 30.05.2015.g.) te drugi Zakoni koji opisuju sami protupravni oblik ponašanja odnosno prekršaj ili kazneno djelo primjerice Kazneni zakon, Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, Zakon o suzbijanju zlouporabe droga i dr.

Kroz članke spomenutih Zakona obraditi ću postupke državnih tijela prema maloljetnim osobama u slučajevima kada je počinjen prekršaj ili kazneno djelo ili drugi oblik protupravnog ponašanja

5.1. Zakon o sudovima za mladež

Na samom početku zakona definiran je pojam maloljetnika. Pa tako člankom 2 određeno je da je maloljetnik osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila četrnaest, a nije navršila osamnaest godina života, a mlađi punoljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila osamnaest, a nije navršila dvadeset i jednu godinu života.

Nadalje se ovim Zakonom definiraju tijela u pravnom postupku prema maloljetniku gdje članak 35 određuje da se u kaznenim predmetima maloljetnika sude sudovi za mladež (članak 37. stavak 1. i 2.)

Ujedno člankom 37 stavkom 1. istog Zakona propisano je da će se u općinskim sudovima u sjedištu županijskog suda i u županijskim sudovima ustrojiti odjeli za mladež koji se sastoje od vijeća za mladež (članak 45. stavak 1. do 4.) i sudaca za mladež (članak 45. stavak 7.).

Također je člankom 38. određeno da suci za mladež i državni odvjetnici za mladež moraju imati izraženu sklonost za odgoj, potrebe i probitke mladeži te vladati osnovnim znanjima s područja kriminologije, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada za mlade osobe.

Članak 5. i 6 ovog Zakona definira vrste i svrhe sankcija, vrste su su:

(1) Maloljetnicima se za počinjena kaznena djela kao sankcije izriču odgojne mjere i maloljetnički zatvor, a uz uvjete predviđene ovim Zakonom i sigurnosne mjere.

(2) Maloljetniku koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršio četrnaest, a nije navršio šesnaest godina života (mlađi maloljetnik), mogu se izreći odgojne mjere i sigurnosne mjere.

(3) Maloljetniku koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršio šesnaest, a nije navršio osamnaest godina života (stariji maloljetnik), mogu se izreći odgojne mjere i sigurnosne mjere, a uz uvjete predviđene ovim Zakonom, maloljetnički zatvor.

Dok iz Zakona proizlazi da su svrhe sankcija sljedeće:

(1) Svrha je odgojnih mjera da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora te osiguranjem opće i stručne naobrazbe maloljetnog počinitelja kaznenog djela utječe na njegov odgoj, razvijanje njegove cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela.

(2) Svrha je maloljetničkog zatvora da se poduzimanjem mjera odgoja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja maloljetnog počinitelja kaznenog djela utječe na daljnji razvoj njegove ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela, kao i da se utječe na ostale da ne čine kaznena djela.

Uz vrste sankcija Zakonom je propisana i institucija odgojnih mjera, koja bi po gradaciji bila lakša mjera u odnosu na sankcije. Člankom 7. ovog Zakona propisane su same vrste odgojnih mjera koje su:

- 1) sudski ukor,
- 2) posebne obveze,
- 3) pojačana briga i nadzor,
- 4) pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi,
- 5) upućivanje u disciplinski centar,
- 6) upućivanje u odgojnu ustanovu,
- 7) upućivanje u odgojni zavod,
- 8) upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu.

Odgojne mjere iz točke 1. i 2. ovog članka izriču se kad je potrebno utjecati na maloljetnikovu ličnost i ponašanje mjerama upozorenja, usmjeravanja ili drugim primjerenim mjerama, a odgojne mjere iz točke 3. i 4. stavka 1. (mjere pojačanog nadzora) kad za maloljetnikov odgoj i razvoj treba poduzeti trajnije mjere uz odgovarajući stručni nadzor i pomoć, a nije potrebno maloljetnikovo izdvajanje iz njegove životne sredine.

Odgojna mjera iz točke 5. ovog članka izriče se prema maloljetniku kojeg je potrebno za kraće vrijeme izdvojiti iz njegove životne sredine i utjecati na njegovu ličnost i ponašanje kratkotrajnim i intenzivnim odgojnim tretmanom usmjerenim na razvijanje odgovornosti prema sebi i drugima, ili stvoriti osnovu za primjenu mjera pojačanog nadzora.

Odgojne mjere iz točke 6. do 8. ovog članka (zavodske mjere) izriču se kad prema maloljetniku treba poduzeti trajnije i intenzivnije odgojne mjere ili mjere liječenja uz izdvajanje iz njegove životne sredine. Zavodske mjere primjenjuju se kao krajnje sredstvo i smiju trajati, u granicama određenim ovim Zakonom, samo koliko je potrebno da bi se ostvarila svrha odgojnih mjera.

U članku 8. opisan je izbor odgojne mjere, gdje je određeno da će pri izboru odgojne mjere sud uzeti u obzir maloljetnikovu dob, njegovu psihofizičku razvijenost i osobine, težinu i narav počinjenoga djela, pobude iz kojih i okolnosti u kojima je djelo počinio, ponašanje nakon počinjenog djela i osobito je li, ako je to mogao, pokušao spriječiti nastupanje štetne posljedice ili nastojao popraviti počinjenu štetu, odnos prema oštećeniku i žrtvi, njegove osobne i obiteljske prilike, je li i prije činio kaznena djela i je li mu već bila izrečena maloljetnička sankcija, sve okolnosti koje utječu na izbor takve odgojne mjere kojom će se najbolje ostvariti svrha odgojnih mjera.

Najrigoroznija sankcija prema ovom Zakonu je maloljetnički zatvor.

Posebnosti maloljetničkog zatvora opisane su u članku 24. ovog Zakona, kojom prilikom je određeno da je maloljetnički zatvor kazna lišenja slobode s posebnostima u odnosu na uvjete izricanja, trajanje, svrhu i sadržaj sankcije.

Maloljetnički se zatvor može izreći starijem maloljetniku za kazneno djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora tri godine ili teža kazna, kad s obzirom na narav i težinu djela i visoki stupanj krivnje ne bi bilo opravdano izreći odgojnu mjeru, već je potrebno kažnjavanje.

Samo odmjeravanje kazne maloljetničkog zatvora opisano je člankom 25. ovog Zakona te je određeno da maloljetnički zatvor ne može biti kraći od šest mjeseci ni dulji od pet godina, a izriče se na pune godine i mjesece. Ako je za kazneno djelo propisana kazna dugotrajnog zatvora, ili se radi o stjecaju najmanje dva kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora teža od deset godina, maloljetnički zatvor može trajati do deset godina. Nadalje Sud ne može maloljetnički zatvor odmjeriti u duljem trajanju od propisane kazne za počinjeno djelo, ali nije obvezan na najmanju propisanu mjeru te kazne.

Pri odmjeravanju kazne maloljetničkog zatvora sud će uzeti u obzir sve okolnosti koje utječu na visinu kazne (prema Kaznenom zakonu), imajući pritom posebno na umu stupanj zrelosti maloljetnika, vrijeme koje je potrebno za njegov odgoj, obrazovanje i stručno osposobljavanje.

Također je bito za napometnuti da se svako lišenje slobode u svezi s kaznenim djelom uračunava se u izrečenu kaznu maloljetničkog zatvora.

Izricanje maloljetničkog zatvora za stjecaj kaznenih djela opisano je u članku 26. koji govori da za stjecaj kaznenih djela sud će izreći jedinstvenu kaznu maloljetničkog zatvora, u granicama iz članka 25. stavka 1. ovog Zakona bez prethodnog utvrđivanja kazne za svako pojedino djelo. Ako smatra da za neko djelo maloljetnika treba kazniti, a za druga djela izreći mu odgojnu mjeru, izreći će samo kaznu maloljetničkog zatvora. Kad sud nakon izricanja kazne maloljetničkog zatvora utvrdi da je maloljetnik prije ili poslije izricanja te kazne počinio neko kazneno djelo, postupit će po odredbi stavka 1. ovog članka.

Sigurnosne mjere

Primjena sigurnosnih mjera prema maloljetnicima određena je člankom 31. gdje je opisano da prema maloljetniku sud može uz odgojnu mjeru ili kaznu maloljetničkog zatvora izreći sigurnosne mjere sukladno odredbama Kaznenog zakona. Sigurnosna mjera obveznog psihosocijalnog tretmana i zabrane približavanja može biti izrečena samo uz zavodsku odgojnu mjeru ili kaznu maloljetničkog zatvora, a zabrana upravljanja motornim vozilom samo prema starijem maloljetniku. Maloljetniku ne mogu biti izrečene sigurnosne mjere kojima mu se zabranjuje obavljanje djelatnosti ili dužnosti, odnosno nalaže udaljenje iz zajedničkog kućanstva.

Sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja i obveznog liječenja od ovisnosti iz Kaznenog zakona traju do prestanka razloga zbog kojih su primijenjene, ali u svakom slučaju do prestanka izvršenja kazne maloljetničkog zatvora, proteka vremena provjeravanja primjenom pridržaja izricanja maloljetničkog zatvora i izvršenja odgojnih mjera. U svim slučajevima sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja i obveznog liječenja od ovisnosti ne mogu trajati dulje od tri godine.

Na trajanje i ispitivanje opravdanosti primjene sigurnosnih mjera iz Kaznenog zakona primjenjuju se odredbe tog zakona, a odlučuje sud za mladež koji je u prvom stupnju donio odluku o sigurnosnoj mjeri.

Postupak prema maloljetnicima svih državnih tijela koja postupaju prema maloljetniku posebno je opisan općim odredbama ovog Zakona. One su određene člancima od 49. do 59.

Članak 49. govori o odbačaju kaznene prijave. Kad je u postupku utvrđeno da osoba u vrijeme počinjenja kaznenog djela nije navršila četrnaest godina života, kaznena prijava bit će odbačena ili postupak obustavljen i podaci o djelu i počinitelju bit će dostavljeni centru za socijalnu skrb.

Članak 50. određuje da je postupku prema maloljetniku ovlašteni tužitelj državni odvjetnik. Dok za kaznena djela za koja se postupa po prijedlogu ili po privatnoj tužbi postupak se može pokrenuti ako je ovlaštena osoba stavila prijedlog za pokretanje postupka nadležnom državnom odvjetniku u roku od tri mjeseca od dana kad je saznala za kazneno djelo i počinitelja.

U kaznenom postupku prema maloljetniku oštećenik ne može stupiti na mjesto tužitelja, što je opisano u članku 51.

Kroz članak 55. određeno je da se maloljetnika poziva preko roditelja, odnosno zakonskog zastupnika, osim ako to nije moguće zbog potrebe hitnog postupanja ili drugih važnih okolnosti. Da se maloljetnika dovode bez vezivanja policijski službenici u civilnoj odjeći i u vozilu bez policijskih oznaka, osim ako to zbog okolnosti nije moguće. Iznimno, maloljetnika se može vezati ako se radi o opasnom počinitelju koji je sumnjiv da je počinio kazneno djelo s elementima nasilja.

Članak 56 određuje da sudovi za mladež i državna odvjetništva izvješćuju centar za socijalnu skrb u županiji kad u kaznenom postupku utvrđene činjenice i okolnosti upućuju na potrebu poduzimanja mjera radi zaštite prava i dobrobiti maloljetnika.

Člankom 57. opisano je da u postupku prema maloljetniku, uz ovlasti što ih izričito predviđaju odredbe ovoga Zakona, predstavnik centra za socijalnu skrb ima pravo upoznati se s tijekom postupka, u tijeku tog postupka stavljati prijedloge i upozoravati na činjenice i dokaze koji su važni za donošenje ispravne odluke, te da će o postupanju prema maloljetniku državni odvjetnik obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb.

Članak 58. određuje da nitko ne može biti oslobođen dužnosti svjedočenja o okolnostima potrebnim za ocjenjivanje psihičke razvijenosti maloljetnika, upoznavanje njegove ličnosti i prilika u kojima živi (članak 78.).

Tijela koja sudjeluju u postupku prema maloljetniku i druga tijela i ustanove od kojih se traže obavijesti, izvješća ili mišljenja dužna su najhitnije postupiti kako bi se postupak što prije završio što je definirano u članku 59

5.2. Obiteljski zakon

Obiteljski zakon je donesen na sjednici hrvatskog sabora 14. srpnja 2003. Tim se zakonom uređuje brak, odnosi roditelja i djece, posvojenje, skrbništvo, učinci izvanbračne zajednice žene i muškarca, te postupci nadležnih tijela u svezi s obiteljskim odnosima i skrbništvom.

U Obiteljskom zakonu je navedeno da se uređenje obiteljskih odnosa temelji na načelima: 1. ravnopravnosti žene i muškarca te uzajamnog poštovanja i pomaganja svih članova obitelji, 2. zaštite dobrobiti i prava djeteta, te odgovornosti obaju roditelja za podizanje i odgoj djeteta, 3. primjerene skrbničke zaštite djeteta bez roditeljske skrbi te odrasle osobe s duševnim smetnjama.

Obiteljski zakon također uređuje prava i dužnosti djeteta, kao i prava i dužnosti roditelja u odnosu na dijete te tako članci 84. – 90. govore o djetetovim pravima i dužnostima.

Članak 84. ovoga zakona određuje osobna prava djeteta

(1) Dijete ima pravo na skrb za život i zdravlje.

(2) Dijete ima pravo na sigurnost i odgoj u obitelji primjeren svojim tjelesnim, psihološkim i drugim razvojnim potrebama.

(3) Dijete ima pravo živjeti sa svojim roditeljima, a ako roditelji žive razdvojeno, dijete ima pravo na roditeljsku skrb obaju roditelja.

(4) Dijete ima pravo na ostvarivanje osobnih odnosa s roditeljima i drugim bliskim osobama s kojima ne stanuje, kao i pravo na točnu informaciju o važnim okolnostima u vezi s roditeljima i drugim bliskim osobama, sukladno odredbama ovoga Zakona.

(5) Dijete ima pravo na izbor obrazovanja i zanimanja i pravo na zapošljavanje u skladu sa svojim sposobnostima i svojom dobrobiti.

Člankom 86. izrečeno je djetetovo pravo na izražavanje mišljenja:

(1) Roditelji i druge osobe koje skrbe o djetetu dužni su poštovati mišljenje djeteta u skladu s njegovom dobi i zrelošću.

(2) U svim postupcima u kojima se odlučuje o nekom djetetovu pravu ili interesu djeteta ima pravo na prikladan način saznati važne okolnosti slučaja, dobiti savjet i izraziti svoje mišljenje te biti obaviješteno o mogućim posljedicama poštivanja njegova mišljenja. Mišljenje djeteta se uzima u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelošću.

Dok članak 89. i 90. govore o djetovim dužnostima unutar obitelji:

Članak 89. određuje da je dijete dužno poštovati svoje roditelje i pomagati im u obavljanju poslova u obiteljskoj zajednici u skladu sa svojom dobi i zrelošću te biti obzirno prema članovima obitelji.

Dok članak 90. govori da dijete koje je navršilo petnaest godina, zaposleno je i stječe imovinu radom dužno je pridonositi svojem uzdržavanju i obrazovanju.

Roditeljska skrb

Članci od 91. – 98. Obiteljskog zakona govore o djetetovoj skrbi i dužnostima i pravima roditelja.

U navedenim člancima je opisano da roditeljsku skrb čine odgovornosti, dužnosti i prava roditelja, s ciljem zaštite dobrobiti djeteta, osobnih i imovinskih interesa. Roditelj se ne može odreći roditeljske skrbi. Roditeljska se skrb može ograničiti ili oduzeti samo odlukom nadležnih tijela iz razloga i na način propisan ovim zakonom.

Roditelji su dužni skrbiti o životu i zdravlju djeteta i omogućiti mu korištenje mjera za unaprjeđenje, čuvanje i vraćanje zdravlja, sukladno propisima iz područja zdravstva i zahtjevima medicinske znanosti.

Roditelj je dužan štiti dijete od ponižavajućih postupaka i tjelesnog kažnjavanja drugih osoba. Roditelji imaju dužnost i pravo odgajati dijete kao slobodnu, humanu, domoljubnu, moralnu, marljivu, osjećajnu i odgovornu osobu, poštujući načela ravnopravnosti spolova, kako bi bila pripremljena za skladan obiteljski i društveni život s pozitivnim odnosom prema prirodi.

Odgoj djeteta mora biti u skladu s njegovom dobi i zrelosti, te s pravom djeteta na slobodu savjesti, vjerskog i drugog uvjerenja.

Roditelji su dužni čuvati i negovati dijete i skrbiti za njegove potrebe. Roditelji ne smiju dijete predškolske dobi ostaviti bez nadzora odrasle osobe.

Članak 93. štiti zdravlje, razvoj, njegu i zaštitu djeteta kojom prilikom je određeno da su roditelji dužni i odgovorni skrbiti se o zdravlju djeteta te mu omogućiti korištenje mjera za očuvanje te unaprjeđenje zdravlja i ozdravljenje u slučaju bolesti, sukladno propisima kojima se uređuje zdravstvo i zahtjevima medicinske znanosti. Roditelji su dužni i odgovorni čuvati i negovati dijete te se skrbiti o njegovim potrebama. Roditelji su dužni štiti dijete od ponižavajućih postupaka i tjelesnoga kažnjavanja drugih osoba. Roditelji ne smiju dijete predškolske dobi ostaviti bez nadzora osobe starije od šesnaest godina. Roditelji su dužni i odgovorni djetetu mlađem od šesnaest godina zabraniti noćne izlaske bez svoje pratnje ili pratnje druge odrasle osobe u koju imaju povjerenje.

Noćnim izlaskom iz stavka 5. ovoga članka smatra se vrijeme od dvadeset tri do pet sati.

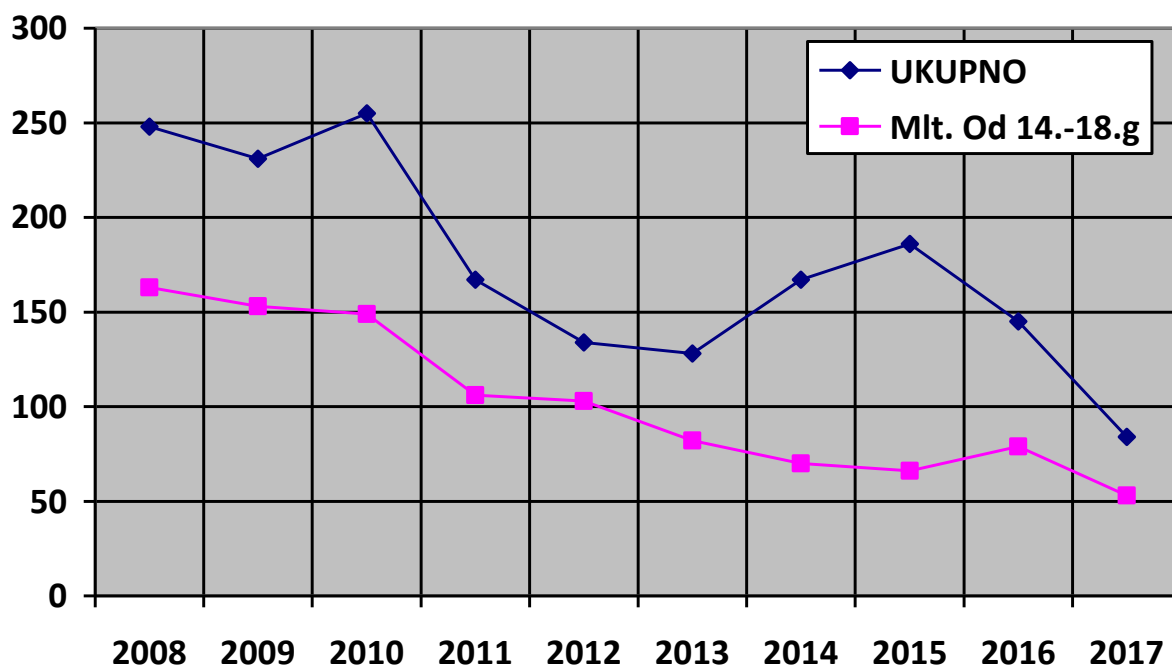
Roditelji su dužni brinuti se o redovitom obveznom školovanju djeteta, a prema svojim mogućnostima i o daljnjem obrazovanju djeteta, kao i o svestranom obrazovanju svoga djeteta i poticati njegove talente i interese. Dužnost je roditelja odazivati se sastancima u svezi s odgojem i obrazovanjem djeteta. Pravo je roditelja da žive sa svojim djetetom, osim ako je to suprotno dobrobiti djeteta.

Roditelji imaju dužnost i pravo zastupati svoje dijete i za njega sklapati pravne poslove, osim ako je ovim Zakonom drukčije određeno. Uzdržavanje djeteta dužnost je i pravo roditelja, kao i upravljati imovinom svoga djeteta do njegove punoljetnosti u skladu s odredbama ovoga Zakona.

6. STANJE KRIMINALITETA NA PODRUČJU ISTARSKE ŽUPANIJE

ČLANAK	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
111. Teško ubojstvo										1
113. Prouzročenje smrti iz nehaja		1								
117. Tjelesna ozljeda	31	21	28	15	11	11	19	8	7	9
118. Teška tjelesna ozljeda	9	4	7	3	2	2	1	3	1	
122. Sudjelovanje u tučnjavi			1							
123. Nepružanje pomoći	2									
125. Povreda ravnopravnosti				1						
136. Protupravno oduzimanje slobode	1						2		3	
138. Prisila							5	10	1	
139. Prijetnja	1	3	7	11	4	3	11	14	12	8
141. Narušavanje nepovredivosti doma i posl.prost.			1							
144. Neovlašteno slikovno snimanje									1	
146. Nedožvoljena uporaba osobnih podataka						3	1			
153. Silovanje				1						
155. Bludne radnje				2	1					
158. Spolna zloup. djeteta mlađeg od 15 g.	1		1	3	1	1		2	1	2
160. Zado. pohote pred djetetom mlađ. od 15 g.									1	
163. Iskorištavanje djece za pornografiju								1	5	2
165. Upoznavanje djece s pornografijom									1	
177. Povreda djetetovih prava								6	3	4
178. Povreda privatnosti djeteta								2		
179A Nasilje u obitelji		1	3	3						4
190. Neovlaštena proizvodnja i promet drogama						1	16	19	11	3
191. Omogućavanje trošenja droga	18	33	47	34	43	10	26	31	23	2
200. Uništavanje zaštićenih prirodnih vrijednosti						1				
204. Protuzakoniti lov i ribolov	2	2		1						
205. Ubijanje ili mučenje životinja							1			
215. Dovođenje u opasnost života i imovine...		1	1	2		1		1		3
218. Uništ. ošteć. ili zloupor.znakova za opasnost	1							1		
222. Teška kaznena djela protiv opće sigurnosti		1								
224. Ugrožav. prometa opasnom radnjom ili sred.							1			
227. Izazivanje prometne nesreće u cest.prometu	5	1		1	1			1		2
228. Krađa	38	44	45	29	24	37	25	16	27	22
229. Teška krađa	85	90	94	33	36	32	40	45	16	9
230. Razbojništvo	8	4	5	4	2	2	2	4	3	
231. Razbojnička krađa						1	1			
232. Utaja							1			
234. Neovlaštena uporaba tuđe pokretne stvari	5	1		2	3	2	2		1	
235. Oštećenje tuđe stvari	18	11	4	4	3	8	6	13	13	5
236. Prijevara	3	1				1	1		2	
243. Iznuda	1			2	1		2	2	1	
244. Prikrivanje	3	7	3	6	1	2	1	2		
261. Neovlaštena uporaba tuđe tvrtke	2									
271. Računalna prijevara	1			1		4	1			1
274. Krivotvorenje novca			2	2						1
278. Krivotvorenje isprave	7	1	2	2	1			1	1	
280. Zloupotreba osobne isprave									2	
281. Ovjeravanje neistinitog sadržaja						2				
285. Nedo. uporaba autorskog djela ili izvedbe...	1									
304. Lažno prijavljivanje kaznenog djela		1	1			2	1	1	1	1
305. Davanje lažnog iskaza									1	
314. Prisila prema službenoj osobi		1					1	1		
315. Napad na službenu osobu	1			1		1				
316. Lažna uzbuna	1	2	3			1		2	3	2
318. Oduzimanje ili uništ. služ. pečata ili služ.spisa										1
323. Protupravna naplata				1					2	2
323A Nasilničko ponašanje	3			3					1	
325. Javno poticanje na nasilje i mržnju									1	
UKUPNO	248	231	255	167	134	128	167	186	145	84
Broj počinitelja od 14-18 godina*	163	153	149	106	103	82	70	66	79	53

Tablica 2.- Prikaz broja počinjenih kaznenih djela u vremenskom razdoblju od 2008.-2017.g. (Ustupljeno od strane PU Istarske 28.05.2018.g.)

Graf 1.- Krivulja broja počinjenih kaznenih djela u vremenskom razdoblju od 2008.-2017.g. (prema tablici 1)

Sukladno Tablici 2. i Grafu 1. možemo utvrditi da je u razdoblju od 10 godina odnosno u vremenskom razdoblju od 2008. godine do 2017.godine počinjeno ukupno 1745 kaznenih djela od kojeg broja maloljetnici su počinili ukupno 1024 kaznena djela.

Zaključno tome zabrinjavajuća je brojka od ukupno 58,68% zastupljenosti maloljetnika kao počinitelja kaznenih djela u spomenutom vremenskom periodu.

Nadalje, promatrajući iste podatke dolazimo do zaključka da je razvidan pozitivan pad broja ukupnih počinjenih kaznenih dijela koji je u svom vrhuncu 2010. godine iznosio 255 počinjenih kaznenih djela, te pozitivan pad broja ukupnih počinjenih kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnika odnosno osoba životne dobi od navršanih 14 godina do navršanih 18 godina koji je u svom vrhuncu 2008.godine iznosio 163 kaznena djela dok je u u 2017.godini iznosio 53 kaznena djela, što je pad od ukupno 110 kaznenih djela odnosno 67,48 %.

Promatrajući statističke podatke možemo reći da je uvelike smanjen broj kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnih osoba, što je veoma pozitivna stavka, no i dalje nije zadovoljavajuća dok god postoje maloljetne osobe u svojstvu počinitelja kaznenih djela.

Do spomenute drastične i pozitivne promjene došlo je zbog niza čimbenika. Najutjecajniji čimbenik je članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji koje je omogućilo velikom broju obitelji mogućnost daljnjeg života i rada u zemljama članicama Europske unije, naročito obitelji koje su bile lošijeg ekonomskog statusa, samim time potencijalnije obiteljske zajednice za razvoj raznih oblika maloljetničke delinkvencije. Spomenuti čimbenik nije realan čimbenik stvarnog smanjenja broja maloljetnika kao počinitelja kaznenih djela, nego isključivo smanjenja ukupnog broja maloljetnika na ovome području, a time ujedno i smanjenje broja maloljetnika u svojstvu počinitelja kaznenih djela.

7. PREVENCIJA MALOLJETNIČKE DELINKVENCije

Prema Nacionalnoj strategiji prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih (2009.), prevenciju je moguće odrediti kao složeni sustav mjera, aktivnosti i kontinuiranih napora usmjerenih otklanjanju rizičnih činitelja i/ili posljedica njihovog djelovanja, jačanja zaštitnih činitelja na svim razinama, područjima i ključnim točkama s ciljem osiguranja kvalitetnog razvoja, rasta, prilagodbe i sazrijevanja novih naraštaja u sigurne, prilagođene, uspješne, sretne i zdrave ljude, na što će zajednički djelovati na svim razinama, mikro-pojednicac, mezo-obitelj i makro-lokalna zajednica, županije i država, provodeći razne aktivnosti na poljima svojih domena, a sve u gore navedenom cilju. Delinkventno ponašanje maloljetnika potječe od izravnih čimbenika i utjecaja najbliže djetetove životne sredine – obitelji i roditeljskog doma gdje dijete odrasta i dugi niz godina ga karakteritiraju pozitivne i negativne strane obiteljskog odgoja i roditeljskih utjecaja.

Djecu treba odgajati u obitelji, djelovati na nju kroz razne medije i ustanove, pod tim podrazumijevajući stručnjake poput odgajatelja, pedagoga, sociologa i drugih stručnjaka uključenih u odgojno-obrazovni proces.

Tako možemo preventivno djelovati na roditelje i djecu dajući im poruke o lošim učincima nedovoljno kvalitetnog i neprimjerenog odgoja, čiji rezultati su naknadno vidljivi prilikom formiranja osobina ličnosti i stavova prema društvu i okolini, te dajući poruke djeci i mladima o štetnosti činjenja raznih oblika pojava i ponašanja koja nisu s skladu sa društvenim i kulturnim normama određenog društva.

Ukoliko obitelj zakaže u svojoj funkciji te se pojavi oblik delinkvencije kod maloljetnika daljnju preventivno postupanje prema maloljetniku preuzimaju razni resora socijalne skrbi, u zaštiti djece i maloljetnika važnu ulogu imaju domovi socijalne skrbi, dok u odnosu na mlade delinkvente ulogu odgoja i resocijalizacije „novih roditelja“ dobivaju domovi za odgoj. Ovakav način daljnje prevencije maloljetne delinkvencije, i otklanjanja postignute štete nastale neadekvatnim obiteljskim odgojem je po mom subjektivnom stavu i iskustvu najgori mogući. Zašto? Odgovor možemo naći u staroj narodnoj poslovice koja kaže: „S kim si, takav si“.

Naime, maloljetnik, neizgrađenog karaktera, lako povodljiva, naivna i nezrela osoba podložna potrebi dokazivanja u sredini, ulazi u društvenu sredinu unutar ustanove, u sredinu sa osobama odnosno vršnjacima iskrivljenih crta ličnosti pa stvara nova poznanstva i ulazi u interesne grupe samo radi činjenja raznih delinkventnih oblika ponašanja, odnosno prekršaja ili kaznenih dijela, čime nesvjesno, samo još pogoršavaju svoju životnu situaciju iz koje će se vjerojatno veoma teško vratiti na pravi životni put.

Na kraju se trebamo zapitati u kojoj mjeri odgojne ustanove odgajaju maloljetnike i kuda nas dovodi ovako postavljen sustav.

8. ZAKLJUČAK

Odrasli imaju veliku odgovornost i ulogu koja može i mora ostvariti korekcije ponašanje maloljetnog delinkventa, bez obzira u kojoj su funkciji u odnosu prema maloljetniku; bilo kao članovi obitelji, sudionici odgojno-obrazovnog procesa ili službenici državnih institucija. Mora se napomenuti da sama korekcija delinkventnog ili drugog oblika društveno nepoželjnog ponašanja nije nimalo lagan i jednostavan posao i da zahtijeva mnogo znanja i iskustva odraslih. Kako bi isto mogli i učiniti bitno je uočavanje samog uzroka problema i metodologija pristupa maloljetniku prilikom komunikacije sa istim. Zaista je pri komunikaciji sa maloljetnikom potrebno uložiti dosta ljubavi, truda, razumijevanja, suosjećajnosti i pokazati zanimanje za buduću dobrobit maloljetnika. Taj „ljudski“ način pristupa je najefikasniji jer kod maloljetnika budi osjećaj da je nekome stalo do njega i da ne predstavlja još samo jedan broj u dnevnoj smjeni odgajatelja, nastavnika ili službenika kao što je u realnosti u velikoj mjeri zastupljeno.

Takvim pristupom kod maloljetnika dobivamo pozitivan feedback i njegovu suglasnost da ga nizom odgojno-obrazovnih mjera „izvedemo“ na nov i ispravan put u njegovu budućnost.

Također moramo prihvatiti činjenicu da ni jedno posutpanje službenika državnih institucija nije ni približno utjecajno kao utjecaj obitelji na ponašanje maloljetnika. Stoga trebamo informirati obitelji, a naročito mlade obitelji, o osnovama pedagogije i psihologije kako bi najučinkovitije djelovali na maloljetničku delinkvenciju odnosno preventivno smanjili mogućnost pojave delinkventnog ili drugog oblika društveno neprihvatljivog ponašanja.

Na samome kraju mogu zaključiti da ne postoje pisana pravila za „dobar recept“ za situacije u kojima se obitelj, obrazovno-odgojne ustanove, državne službe odnosno društvo u cjelini mogu naći kada se delinkventna mlada osoba pokušava izvesti iz začaranog kruga devijantnih i asocijalnih oblika ponašanja, jer je svaka osoba jedinka sama za sebe, čime ova tematika itekako dobiva na kompleksnosti, a kada uz to dodamo i trenutnu društvenu klimu sa iskrivljenim sustavom vrijednosti, situacija postaje itekako otežana, no ne i nemoguća. Važno je da svatko od nas prema maloljetniku postupi s ljubavlju i brigom za njegovo dobro, što nam svima treba biti cilj, jer ipak su djeca naša budućnost.

9. SAŽETAK

Ovim završnim radom obrađeni su uzroci i posljedice negativne društvene pojave odnosno maloljetničke delinkvencije koja se u suvremeno doba drastično proširila u svakom suvremenom društvu. Suvremeno doba svakoj obitelji nameće užurbani tempo života, opterećuje ih velikim obavezama (egzistencijalnim, ekonomskim i dr.) što rezultira velikim problemima za obitelj u pogledu odnosa između članova u obitelji. Također se pojavljuju i negativne sklonosti poput alkoholizma, obiteljskog nasilja, kocke, droge i drugih oblika asocijalnog ponašanja, što direktno utječe i na djecu odnosno maloljetnike koji svoje nezadovoljstvo iskazuju na razne načine počevši bjegovima od kuće što na kraju dovodi do počinjenja prekršaja i kaznenih dijela. Na takvo ponašanje maloljetnika reagiraju odgojno-obrazovne ustanove i državne službe koje provođenjem zakonskih propisa pokušavaju riješiti asocijalno ponašanje od strane maloljetnika.

10. SUMMARY

This thesis deals with causes and consequences of a negative social phenomenon i.e. juvenile delinquency that has drastically increased in modern society. Modern times impose a hectic pace and burden families with a lot of obligations (existential, economic, etc.) which results in big problems regarding relationships within the family. Negative tendencies such as alcoholism, domestic violence, gambling, drugs and other forms of asocial behavior also occur, which directly affects children and juveniles who express their dissatisfaction in various ways, such as running away from home, which ultimately leads to misdemeanor and criminal offenses. Civil service and educational institutions respond to such behavior and try to solve, mitigate and control it by implementing legal regulations to prevent further asocial behavior by juveniles.

11. LITERATURA

1. BAŠIĆ, J., KOLLER-TRBOVIĆ, N., UZELAC, S., (2004.). Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojamovna određenja, Naklada Edukacijsko rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
2. BARBIR, J., NEJAŠMIĆ, S. (2004.). Prevencija zlouporabe droga kao pedagoško-didaktički problem. Život i škola vol.12, br.2 (2004.), 92.-102. str., Visoka učiteljska škola Split.
3. Delinkvencija, www.enciklopedija.hr, pristupljeno 07.lipnja 2018.g.
4. GRUDEN, Z. (1996.). Dječja psihoterapija, Medicinska naklada Zagreb
5. JANKOVIĆ, I., PEŠIĆ, V., (1988.). Društvene devijacije: kritika socijalne patologije, Naučna knjiga, Beograd
6. Kazneni zakon, Narodne novine, broj NN 125./11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17
7. Konvencija o pravima djeteta, www.unicef.hr, pristupljeno 13.04.2018.g.
8. KLARIN, M. (2006.). Razvoj djece u socijalnom kontekstu: Roditelji, vršnjaci, učitelji: Kontekst razvoja djeteta. Naklada Slap. Jastrebarsko.
9. LACKOVIĆ GRGIN, K., (2006.). Psihologija adolescencije. Slap. Jastrebarsko.
10. Maloljetnička delinkvencija, www.stari.mup.hr/1167.aspx, pristupljeno, 14. svibnja 2018.g.
11. Maloljetnička delinkvencija, www.zzjzpgz.hr/nzl/16/delikvencija.htm, pristupljeno 22.04.2018.g
12. Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012., Narodne novine, broj 98/2009.

13. Obiteljski zakon, Narodne novine broj 103/15
14. PERASOVIĆ, B. (2001.). Urbana plemena, Nakladni zavod Globus, Zagreb.
15. Prekršajni zakon (2007.). Narodne novine, 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17
16. ROSIĆ, V. (2005.). Odgoj obitelj škola. Žagar, Rijeka..
17. RICIJAŠ, N. (2009.). Pripisivanje uzročnosti vlastitog delinkventnog ponašanja mladih - Doktorska disertacija, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
18. SINGER, M., MIKŠAJ-TODOROVIĆ, Lj. (1993.). Delinkvencija mladih, Globus, Zagreb..
19. SINGER, M., KONDOR-LANGER, M., VOLAREVIĆ, G., CVJETKO, B., BOUILLET, D., BUTORAC, K., MIKŠAJ-TODOROVIĆ, Lj. (2008.). Kriminološke osobnosti maloljetničke delinkvencije: Tijek školovanja, poremećaji u ponašanju, obiteljske prilike. Nakladni zavod Globus. Zagreb.
20. UZELAC, S., BOUILLET, D. (2007): Osove socijalne pedagogije, Školska knjiga, Zagreb.
21. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine NN 152/05, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17
22. Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, Narodne novine, broj 55/89, 5/90.
23. Zakon o sudovima za mladež, Narodne novine, broj NN 84/11, 143/42, 148/13, 56/15
24. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Narodne novine, broj broj 70/17.